

Stemele de pe mormintele cripței bisericii reformate de la Idrifaia¹

Szekeres Attila István

Idrifaia (magh. Héderfája, germ. Ederholz), este un sat aparținător comunei Suplac (magh. Küküllőszéplak), aflat pe cursul mijlociu al râului Târnavă Mică, pe malul drept, la jumătatea drumului dintre Bălăușeri și Târnaveni (fig. 1), în județul Mureș, la o distanță de 30 de kilometri de municipiul reședință de județ, Tg. Mureș.

Fig. 1. Idrifaia

Atestată documentar sub numele de Hedruhfaya² din 1331³, Idrifaia a fost domeniul familiei Lőkös, magister Lewkes fiind amintit în cronică, în anii 1353 și 1355, îndeplinind poruncile regelui Ludovic cel Mare de Anjou⁴. Familia Lőkös a deținut domeniul mulți

ani la rând, membrii săi fiind amintiți ca moșieri de Idrifaia în anii 1430, 1468, 1478⁵.

Cea mai însemnată personalitate care a stăpânit Idrifaia a fost Leonard Barlabásy, vicevoievodul Transilvaniei, vicecomitele secuilor din anul 1501 până la deces, în 1525, numindu-se inițial *de Cisteiu* (magh. *Csesztvei*), apoi, ajungând stăpân, printre multe altele, și al domeniului de la Idrifaia, și, construindu-și

¹ Comunicare susținută în cadrul Colocviului Național „Monumentele României – Patrimoniu Național și Internațional” (ediția a III-a), Muzeul Țării Făgărașului „Valeriu Literat”, 8 septembrie 2006.

² Csánki Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában (Geografia istorică a Ungariei în perioada domniei Hunedoreștilor)*, vol. V, Budapesta, 1913, capitolul: Comitatul Târnavă, subcapitolul: Localitățile comitatului

³ *Ibidem*: „Tres vie, una veniens de Hedruhfaya, altera Zaazut, tertia descendens de Zeeplak; via magna usque ad litus Kukullew”.

⁴ Péterfy László, *Héderfája és egyháza (Idrifaia și biserica sa)*, Odorheiu Secuiesc, 2000, p. 6.

⁵ A kolozsmonostori konvent jegyzőköntvei (Procesele verbale ale conventului de la Mănăștur), Budapesta, 1990, vol. I., p. 197, 665, 781.

acolo un conac în anul 1508⁶, și-a schimbat predicatul nobiliar, numindu-se *de Idrifaia* (magh. *Héderfáji*).

Familia Barlabásy stingându-se, domeniul și conacul au ajuns în stăpânirea familiei Daczó de Sf. Gheorghe (magh. Sepsiszentgyörgy) încă în secolul al XVI-lea⁷, apoi prin căsătorie ajunge în stăpânirea familiei Macskássy de Tincova (magh. *Tinkova*)⁸, apoi a familiei Bethlen de Ictar (magh. *Iktár*)⁹, familia principelui Transilvaniei, Gabriel Bethlen. După stingerea acestei familii, domeniul devine proprietatea conților Zichy de Zich¹⁰.

Fig. 2. Conac devastat

Fig. 3. Biserica

În 1940 conacul a devenit sediul postului de jandarmi, după cel de al doilea război mondial slujind drept atelier, filială a cooperativei de producție din Târnăveni, apoi magazie de cartofi a cooperativei agricole de producție (C. A. P.) din Suplac. După schimbarea de regim din 1989 și dizolvarea C. A. P.-urilor, nefiind folosită a devenit pradă publică, fiind devastată (fig. 2). Clădirea se află pe lista celor mai periclitate monumente istorice din România, întocmită de Fundația Transylvania Trust din Cluj-Napoca în cadrul unui program aflat sub patronatul Uniunii Paneuropene „Europa Noastră” în 2005, la poziția 59¹¹.

În spatele conacului, pe o înălțime, se află biserica reformată (fig 3) construită în 1785¹² pe locul vechii capele, bineînțeles romano-catolice, în

⁶ Balogh Jolán, *Az erdélyi renaissance (Renașterea în Transilvania)*, Budapesta, 1943, p. 171.

⁷ Péterfy, *op. cit.*, p. 9.

⁸ *Ibidem*, p. 10.

⁹ *Az Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képen (Monarhia Austro-Ungară, descriere ilustrată)*, vol. XX, Budapesta, 1901, capitolul XX: *Transilvania*, subcapitolul *Comitatul Târnava Mică*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Vezi pagina web: <http://www.transylvaniatrust.ro/index2.php?lang=en&p=72>

¹² Péterfy, *op. cit.*, p. 71.

Fig. 4 - Cripta

vremea lui Barlabásy. În subsolul bisericii se află o criptă, având cinci pietre de mormânt, sculptate, zidite în fundul criptei¹³ (fig. 4).

Pietrele au dimensiunea aproximativă de 1 metru pe 1 metru, fiecare purtând și o stemă în basorelief, două dintre ele fiind și pictate. Patru dintre aceste morminte se află în șirul de jos, iar al cincilea în rândul de sus.

Înșirăm mormintele începând cu rândul de jos, de la stânga (dreapta heraldică) la dreapta.

Primul mormânt (fig. 5) este al soției contelui Dominic Bethlen de Ictar, al baronesei Maria Wesselényi de Hodod, decedată în anul 1754, la vârsta de 18 ani.

Piatra are dimensiunea de 96 x 95 cm, iar stema de 16 x 20 cm.

Stema familiei Wesselényi este înconjurată de inscripția în latină:

„IL. D. MARIAE B. VESSE-
LÉNYI DE HADAD OBIIT A. AER.
CHR. MDCCLIV. IV. OCT AET SUAE
XIX LABENTE”

Fig. 5 - Piatra Wesselneyi

¹³ Cota GPS: 46° 23' 21" N, 24° 28' 19" E

Inscripția pietrei funerare este în limba maghiară:
 „ISTENBEN BOLDOGULT VESSELENY MÁRIA
 GRÓF IKTARI BETHLEN DOMOKOS HIV PÁRJA,
 ELHÜLT TETEMEIT E SETÉT BOLT ZARJA
 HOLOTT A MENNYEI TROMBITA SZOT VÁRJA,
 TIZEN NYOLTZ ESZTENDÖT ÉRT S HUSZON EGY HETET
 ISTENFÉLŐ SZELID, DE RÖVID ÉLETET,
 ÉLT KÉT ESZTENDŐKET PÁROSAN S NYOLC HETET,
 S EZZEL KRISZTUSÁHOZ LELKE FEL-VITETETT”

Inscripția, în versuri care rimează, are următorul mesaj: „Trupul neînsuflăit al răposatei Maria Wesselényi, perechea fidelă a contelui Dominic Bethlen de Ictar, este închis în această boltă întunecată, așteptând sunetul trâmbiței din rai. A trăit 18 ani și 21 de săptămâni, din care 2 ani și 8 săptămâni în căsnicie, apoi sufletul i-a fost ridicat la Hristos”.

Stema sculptată în piatra de mormânt (fig. 6) este cea a familiei Wesselényi: în scut o sirenă ridicându-se, cu coada de pește îndoită spre stânga, ținând în mâna dreaptă trei trandafiri. Scutul este timbrat de un coif

Fig. 6 - Stema Wesselényi

cu gratii privit din față, surmontat de o coroană deschisă. Lambrechinii ies greșit de sub cască, aceștia ar trebui să pornească din creștetul coifului, de sub coroana heraldică¹⁴. De fapt, în stemele femeilor, nici coiful nu și-ar avea locul¹⁵. În timpul heraldicii vii, deci înainte de 1541, în Transilvania așa ceva nu s-ar fi putut întâmpla.

¹⁴ Bárczay Oszkár: *A heraldika kézikönyve (Tratat de heraldică)*, Budapesta, 1897, p. 225.

¹⁵ *Ibidem*, p. 178.

Al doilea mormânt (Fig. 7) aparține contelui Dominic Bethlen de Ictar, decedat în anul 1791, la 65 de ani.

Piatra are dimensiunile de 104 x 103 cm, iar stema de 13 x 15 cm.

Inscripția în limba maghiară este următoarea:

„ÁLJ MEG OH HALANDÓ
TEKINTS E SIR KÖRE,
TANULJ BÖLTSELKEDNI,
KESZÜLJ JÖVENDŐRE
ITT NYUGSZIK KI OKTAT
ISTEN FÉLELMÉRE
ÉBREGY HOGY MELTÓ
LÉGY AZ ÚR KEGYELMÉRE.

GROF IKTÁRI BETHLEN DOMOKOS ÚR MIG ÉLT
PÉLDÁT ADOTT ERRE, MERT HIVEN ISTENT FÉLT.
BÉKESSÉGES TÜRÉS SZELID KEGYESÉGGEL.
OKOSSÁG, IGAZ HIT, NYÁJAS EMBERSÉGGEL,
MINT ARANY FÉNYLETTEK ENNEK SZEMÉLYÉBEN
EL ALUDT, S MÁR VIGAD AZ ÚR ÖRÖMÉBEN
HATVANÖT ESZTENDŐ FOLYÁSA ÉLTÉBEN
EZER KILENCVEN EGY S HÉTSZÁZ VOLT VÉGÉNEK,
MENNYBEN MENETELÉT JÉZUSNAK KÖVETTE,
MERT ANNAK INNEPÉN ELETÉT LETETTE”

Inscripția, în versuri care rimează, are următorul mesaj: „Oprește-te, om muribund, privește această piatră funerară, învață să fii înțelept, pregătește-te pentru viitor, aici se odihnește cel care a dat pildă de credință în Dumnezeu, trezește-te, să fii îndreptățit pentru mila Domnului, domnul conte Dominic Bethlen de Ictar, cât a trăit, a dat pildă pentru asta, trăind o viață în mila lui Dumnezeu, a fost om pașnic, blând, binevoitor, drept și credincios, aceste însușiri strălucesc ca aurul, a adormit, dar a ajuns deja la Domnul nostru, a trăit 65 de ani, și-a sfârșit viața în 1791, l-a urmat pe Hristos în rai, deoarece a decedat în ziua sărbătoririi Sale”.

Fig. 7 - Piatra Bethlen

Fig. 8 - Stema Bethlen

Stema sculptată (fig. 8) prezintă un scut, în câmpul căruia pe o terasă stau două lebede afrontate, gâtul lor fiind străpuns de la dreapta spre stânga de o săgeată. Scutul este timbrat de un coif, surmontat de o coroană cu cinci fleuroane, de sub care ies lambrechini.

Al treilea mormânt (fig 9) este o raritate. Aparține soției contelui Samuel Bethlen de Ictar, contesa Borbála Keresztes de Várhegy, decedată în anul 1774, la 72 de ani. Raritatea amintită o reprezintă poziția stemei, aceasta fiind răsturnată, însemnând că odată cu decesul Borbalei s-a stins și familia¹⁶ Keresztes de Várhegy și Sárospatak. Astfel, inscripția a ajuns în partea superioară a pietrei funerare, iar stema, răsturnată în partea de jos.

Fig. 9 - Piatra Keresztes

Piatra are dimensiunile de 77 x 94 cm, stema cu mantou 62 x 62 cm, iar scutul 15 x 20 cm.

Inscripția în limba maghiară se prezintă astfel:

„ITT NYUGSZIK TESTEBEN AZ ÚR SZOLGÁLOJA,
PARANTSOLATINAK HIV SZO FOGADOJA
KEGYESSÉG URÁNAK VÉGIG GYAKORLOJA
AZ IGAZ ISTENSÉG BUZGÓ IMÁDOJA
EZ VOLT GROF KERESZTES BORBÁLA HIV PÁRJA
GROF IKTÁRI BETHLEN SAMUELNEK PÁRJA
BOLDOG LELKE EGET S TESTET EZ BOLT ZÁRJA.
A FELTAMADASNAK BOLDOGSAGAT VÁRJA.
HETVEN KÉT ESZTENDŐ MIDÖN ÉLETÉNEK
NEGYVEN HAT PÁROS NYOLCZ ÖZVEGY IDEJÉNEK
VOLNA ADATÉK JAJ HALAL HIDEGÉNEK
FOGYTÁN EZER HETSZÁZ HETVEN NEGYEDÉNEK”

Inscripția, în versuri care rimează, are următorul mesaj: „Aici se odihnește trupul celei care a fost sluga lui Dumnezeu, îndeplinitoarea poruncilor Lui, celei care mereu s-a rugat la El, celei care a fost contesa Borbála Keresztes de Várhegy, soția fidelă a contelui Samuel Bethlen de Ictar, a cărei

¹⁶ Bertényi Iván, *Magyar címertan (Heraldica maghiară)*, Budapesta, 2003, p. 23.

trup e închis în această boltă, dar sufletul ei așteaptă bucuria învierii, a răpit-o moartea când avea 72 de ani, după 46 de ani de căsnicie și 8 ani cât a fost văduvă, trupul ei a fost răpit de moarte la finele anului 1774”.

Stema (fig. 10) se prezintă astfel: scut scartelat, cu ecuson. În primul cartier un porumbel zburând spre stânga, ținând în cioc o panglică, pe care scrie „VIRTUTI”. Este porumbelul din stema genealogică a familiei. În al 2-lea cartier o cruce dublă ieșind dintr-o coroană deschisă. Cartierul al 3-lea este străbătut de o bandă încărcată cu trei stelute. În cartierul al 4-lea găsim un oștean ținând o sabie ridicată. Peste tot, în ecuson un leu încoronat, rampant, întors spre dextra. Scutul mare este timbrat de trei coifuri încoronate, indicând rangul de conte. Din cel mijlociu iese o acvilă bicefală, încoronată. Este acvila imperială habsburgică. Din cea dextră iese porumbelul cu panglica în cioc, întors spre stânga, iar din cea senestră o lebedă întoarsă spre dreapta, cu gâtul străpuns de o săgeată, din stânga. Este lebăda familiei baronilor Daniel de Vârghiș. Scutul mare are ca tenanți doi heralzi. Deasupra creștetului mijlociu, într-un scut oval se repetă acvila bicefală. Întreg ansamblu este așezat sub un mantou.

A patrulea mormânt, ultimul din rândul de jos (fig. 11) aparține contelui Samuel Bethlen de Ictar, decedat în anul 1767, la 70 de ani. Este cel care a obținut titlul de conte în 1742, împreună cu cei trei copii ai săi, Dominic, amintit mai înainte, înmormântat tot aici, apoi Samuel jr. și Ecaterina¹⁷.

Fig. 10 - Stema Keresztes

Fig. 11 - Piatra Bethlen

¹⁷ Alapi Gyula, ș. a., *Magyarország címeres könyve (Liber armorum Hungariae)*, Budapesta, 1913, p. 71.

Piatra funerară are dimensiunile de 100 x 113, stema este înscrisă într-un cerc cu diametrul de 35 cm, iar scutul are dimensiunile de 19 x 18 cm.

De această dată stema sculptată este și pictată (fig. 12). În scut, în câmp albastru două lebede afrontate, de culoare naturală (albă), având gâtul străpuns de o săgeată dinspre dreapta. Există și o terasă sculptată, pe care stau cele două lebede, dar pictorul nu a diferențiat-o, are culoarea câmpului, trebuia să fie verde. Scutul este timbrat de un coif cu gratii, de aur, surmontat de o coroană deschisă, de sub care cad lambrechini: roșu-aur la dreapta, albastru-argint la stânga. De obicei roșul este împerecheat cu argintul, iar albastrul cu aurul. Coif de aur se folosește în cazul blazoanelor capetelor încoronate.

Fig. 12 - Stema Bethlen

Stema este înscrisă într-un cerc alb, înconjurat de inscripția în latină: „ILLUSTR. DOM. D. SAMUEL SEN. COMES BETHLEN DE IKTAR I. TAB. REG. IN TRAN. JUD. ADSES Actual”.

Totul este inclus într-un cartuș baroc, în al cărui creștet sunt înscrise literele: „D. O. M. S.”

Dedesubt se află inscripția cu textul în latină:

„VIR
PIETATE, JUSTITIA, MORIBUS ANTIQVIS. AC VITAE INTEGRITATAE
DEO JUXTA HOMINIBUS ACCEPTUS,
ANIMAM SALVATORI REDDIDITA. AER. CHR. MDCCLXVII
AET LXX
MORTALESQUE HUIC LOCULO SERVANDAS DEDIT EXUVIAS.
MARITO BENE MERENTI
EXACTIS MUTUA CHABITATE VITAE SOCIALIS ANIS XLVII.
MONUMENTUM HOC
FIADA CONJUX COMES BARBARA KERESZTESZ DE VÁRHEGY
LUGENS MOERENSQE POSUIT.”

Cel de-al cincilea mormânt, cel de sus (fig. 13) aparține contesei Iuliana Teleki de Sic, decedată în anul 1766, ajungând în cripta de la Idrifaia în calitate de fiică a contesei Ecaterina Bethlen de Ictar, amintită mai înainte, fiica contelui Samuel Bethlen.

Piatra este asemănătoare celei prezentate mai înainte, are dimensiunile de 99 x 111 cm, stema fiind înscrisă într-un cerc cu diametrul de 38 cm, iar scutul având dimensiunile de 19 x 20 cm.

De această dată apare stema conților Teleki de Sic (magh. Szék) sculptată și pictată (fig. 14). Scutul mare este despicat, de două ori tăiat. În primul cartier, pe albastru o jumătate de acvilă bicefală, neagră, crescând, ținând între gheare o sabie. În al 2-lea cartier, pe roșu un leu cu două cozi, rampant, întors spre dreapta. Al 3-lea cartier este opusul celui de al 2-lea, leul fiind întors spre stânga. Al 4-lea și al 5-lea cartier sunt identice: în câmp albastru un pal de argint. Al 6-lea cartier este opusul primului, prezentând jumătatea cealaltă a acvilei bicefale, ținând și în ghearele piciorului stâng o sabie. Peste tot, apare stema genealogică a familiei Teleki: un șap rampant de aur în câmp alb. Scutul mare este timbrat de două coifuri, privite din față, din a căror coroană deschisă ies două elemente afrontate. La dreapta un leu cu două cozi, ținând în laba dreaptă o sabie, la stânga un inorog. Lambrechinii sunt și de această dată roșu-aur, respectiv albastru-argint.

Stema este greșit redată. De fapt, leul rampant apare în cartierele 1 și 4, în plus, stând pe o semilună, ținând cu laba dreaptă ridicată o coroană deschisă.

Fig. 14 - Stema Teleki

Fig. 13 - Piatra Teleki

Jumătățile de acvilă bicefală neagră apar în cartierele 2 și 5, dar nu pe albastru, ci pe aur. Așa și este corect: culoare pe metal. Palul apare în cartierele 3 și 6, dar nu argint pe albastru, ci roșu pe argint. În ecuson apare în câmp roșu șapul negru, rampant, ținând cu ambele labe un arbore dezrădăcinat, cu frunze verzi. Aceasta este stema corectă a familiei Teleki. Cele două creștete se prezintă invers decât pe mormânt. Deci, inorogul ieșind din coroana coifului din dreapta, iar leul rampant

ridicând o sabie care străpunge o coroană, ca și creștetul coifului din stânga. Cele două creștete sunt afrontate, așa ar trebui să apară și coifurile.

În jurul stemei apare următorul înscris, în latină:

„ILLUSTR. VIRGO JULIANA S. R. I. COM TELEKI DE SZEK.
OBUT AO. MDCCLXVI AETATE FLORENTISSA”

Dedesubt apare textul mormântului, în limba maghiară:

„ITT FEKSZIK EGY DÍSZES, SZÜZESSÉG PÉLDÁJA.
GRÓF BETHLEN KATÁNAK, SZELÍD JULIÁJA.
TUDOMÁNNYAL FÉNYLETT, VÍRTUSOK SUMMÁJA.
TERMÉSZET URÁNAK, BÖLTS REMEK MUNKÁJA.
LEG SZEBB VIRÁGJÁBAN, MEG HALA ÉLTÉNEK.
DE HOGY MEG NE HALNA, SZÉP HÍRE NEVÉNEK.
E KÖVET JELÉÜL, EMLÉKEZETÉNEK.
ÉDES ANNYA SÍRVA, TÉSZI KEDVESSÉNEK.”

Inscripția în versuri, care rimează are următorul mesaj: „Aici este întinsă o frumoasă virgină, fiica contesei Ecaterina Bethlen, Iulia cea blândă, care era înzestrată cu știință, curaj, era o creație foarte reușită a Atotputer-nicului, care a decedat la cea mai frumoasă vârstă, în floarea tinereții, dar ca să nu piară renumele ei, spre amintirea fiicei dragi a așezat această piatră mama sa plângând”.

În afară de cele cinci morminte cripta mai adăpostește și două ancadrame de piatră: unul de ușă, celălalt de geam. Ele provin din conacul Barlabásy. După devastarea clădirii acestea au fost salvate, așezate în biserică, și restaurate în 2005-2006 de către Nagy Benjámín din Tg. Mureș, cel care a restaurat și pietrele de mormânt în anii 2004-2005¹⁸. Pe frontispiciul ancadramentului de geam găsim locul unei steme montate, apoi demontate, despre care nu avem informații. Pe cel al portalului se mai văd câteva urme de înscrisuri, iar în mijloc un scut gol (fig. 15). Dar ce reprezenta scutul? Spre norocul nostru, Keöpeczi Sebestyén József, autorul stemei României Mari, a desenat acest frontispiciu în 1927, pentru lucrarea lui Lukinich Imre despre

Fig. 15 - Barlabasy

¹⁸ Informație furnizată de preotul paroh Nagy Csaba.

29. Barlabási Lénárd erdélyi alvajda címeres feliratos köve 1508-ból.

Fig. 16 - Barlabasy KSJ

istoria familiei Bethlen de Beclean¹⁹ (fig. 16). Din înscris aflăm că această clădire a fost ridicată în anul 1508 de domnul Egregius Leonardus Barlabasy, vicevoievodul Transilvaniei, vicecomitele secuilor, în timpul domniei lui Wladislav, din grația lui Dumnezeu rege al Ungariei și Boemiei. În scut avem un cap de bour înconjurat de o cunună. Este stema genealogică a familiei Barlabásy. Stema lui Leonard Barlabásy apare în mai multe locuri, în diferite variante: în capela Lázói a catedralei romano-catolice din Alba Iulia, pe o cheie de boltă apare cu o pasăre (Sfântul Duh?) intrând în capul de bour (fig. 17), în sanctuarul bisericii reformate de la Daia (magh. Székelydália), comuna Ulieș, jud. Harghita, într-o pictură murală pe boltă apare cu a semilună la dextra și stea la senestra, ambele între coarnele animalului (fig. 18), pe o cahlă provenind dintr-un conac medieval din Cristuru Secuiesc cu steaua deasupra semilunii culcate, tot între coarnele bourului (fig. 19), în colecția Siebmacher²⁰ cu bourul încoronat, înconjurat de un balaur (fig. 20).

Fig. 17 - B Alba Iulia

Fig. 18 - B Daia

¹⁹ Lukinich Imre, *A bethleni gróf Bethlen család története*, Budapesta, 1927.

Conacul de la Idrifaia a dăinuit vreme de aproape 500 de ani, inclusiv în timpul regimului comunist, ostil multor monumente istorice, însă îl vedem astăzi devastat.

Iată ce găzduiește o criptă a unei biserici reformate dint-un mic sat din Transilvania: găsim aici pietre de mormânt cu steme ale unor familii renumite, crema aristocrației ardelene.

Cu fotografiile autorului

ABSTRACT

The Coats-of-Arms on the Tombstones in the Crypt of the Calvinist Church of Idrifaia

In the crypt of the Calvinist Church of Idrifaia (Hun. Héderfája) there are five tombstones, each of which was decorated with coats-of-arms carved in stone, two of them were painted, colored. They are the tombstones and coats-of-arms of some members of the Transylvanian aristocracy, such as Wesselényi of Hodod (Hun. Hadad), Bethlen of Beclean (Hun. Bethlen), Keresztes of Várhegy and Sárospatak, Teleki of Sic (Hun. Szék). Mention should be made of a very uncommon situation: one of the coats-of-arms is 180° reversed, thus symbolizing the extinction of the Keresztes family. Near the church there is a mansion built in 1508 by Leonard Barlabásy, that was destroyed, devastated. Out of this, there remained the doorframes, which were hidden in the crypt. These doorframes were decorated with the coat-of-arms of Leonard Barlabásy, vicevoivod of Transylvania during the period 1501-1525. This study describes in detail all the coat-of-arms mentioned above. It is interesting to note that in a small village in Transylvania there are tombstones with coat-of-arms of members of the Transylvanian aristocracy.

²⁰ Constantin Reichenauer von Reichenau, Géza von Csergheő, Oscar von Bárczay, *J. Siebmacher's großes und allgemeines Wappenbuch, Der Adel von Siebenbürgen*, Nürnberg, 1898.